

URBANIZIRANO PODEŽELJE – MANJŠA NEAGRARNA NASELJA URBANISED COUNTRYSIDE – SMALL NON-AGRARIAN SETTLEMENTS

UDK 711.3
COBISS 1.01 izvirni znanstveni članek
prejeto 09.2.2009

izvleček

Delitev na mestna in vaška naselja je že zelo stara, meja med eno in drugo strukturo je težko določljiva, še težje pa je vzpostaviti in uveljaviti sistem splošno veljavnih meril za prostorsko razmejitve. Tovrstna delitev je radikalna in definira samo nasprotujoča si pola poselitve, med katerima pa je še množica podoblik/vzorcev, ki sooblikujejo celoten prostor. Del tega so tudi manjša naselja, ki se glede na razvojno usmeritev delijo na agrarna in neagrarna (pretežno urbana) naselja. Med slednja uvrščamo podeželska naselja z mešano dejavnostjo, zaselke, turistična naselja in območja počitniških hiš. To so naselja v urbaniziranem podeželju, ki ležijo v širšem zaledju mest. Po obliki kot tudi po vsebini združujejo vse prednosti bivanja v naravnem okolju z vključevanjem (dopušcanjem) mestnega načina življenja (nova urbana ruralnost). Urbani elementi prevladujejo nad agrarnimi, kljub temu, da je kulturna krajina, katere del so, kmetijsko intenzivno izkoriščena. Velik vpliv na razvoj in izoblikovanje tovrstnega bivalnega vzorca imajo prometne komunikacije in dostop do delovnih mest. Ugodno in privlačno bivalno okolje, nizka zazidava, mir in občutek prostosti, neodvisnosti od okolice ipd. ustvarjajo idealizirano podobo tovrstnega bivanja, kar vpliva na težnje po novih, zazidljivih površinah. Pri manjših naseljih je, zaradi tipoloških in ostalih posebnosti, ki so vezane na omejeno število objektov in javnih površin, pomembno urejati posamezne prostorske posege v vzajemnem odnosu s celostno, vizualno in funkcionalno podobo naselja.

ključne besede

podeželje, neagrarna naselja, urejanje, urbanizacija, bivalna enota

abstract

The division into town and village settlements is very old, and the borderline between these two structures cannot be easily determined. It is even more difficult to establish and bring into effect a system of generally accepted criteria for spatial division. Such a division is a radical one and defines only the opposing poles of settlement, whilst in between there is a host of subforms/patterns which co-form the whole space. These include small settlements, which are divided according to their development policy into agrarian and non-agrarian (largely urban) settlements. Among the latter, we classify rural settlements of mixed activities, hamlets, tourist resorts and areas of holiday houses. These are settlements in urbanised countryside lying in the wider hinterland of cities. As to their shape and content, they integrate all the advantages of living in a natural environment, including (allowing) the city way of life (new urban rurality). Urban elements prevail over rural, despite the fact that the cultural landscape of which they are part is given over to intensive agricultural exploitation. The development and forming of such a living pattern are greatly influenced by traffic communications and access to employment. A convenient and alluring living environment, low rise buildings, tranquility and sensation of freedom, independence from the surroundings etc. create an idealised image of such living which influences the tendency for new building areas. In the case of small settlements, individual spatial interventions need to be managed in a reciprocal relationship with the comprehensive, visual and functional image of the settlement because of the typological and other particularities attached to a limited number of structures and public spaces.

key words

countryside, non-agrarian settlements, arrangement, urbanisation, dwelling unit

Med 2. svetovno vojno je bil velik delež stanovanjskega fonda porušen ali poškodovan, zato so bila prva leta po vojni leta obnove (1945–1947). V prvem povojnem obdobju se je zaradi industrializacije začel večati pritisk ljudi v mesta. Po drugi strani pa je zakon o agrarni reformi iz leta 1945 močno vplival na preoblikovanje podeželja. "Zemlja mora pripadati tistemu, ki jo obdeluje." To načelo je vplivalo na razlastitev veleposestev in oblikovanje malih kmetij kot tudi na veliko širitev stanovanjske gradnje na podeželju. Pod vplivom industrializacije se je začela obsežna povojna deagrarizacija, ko so bile velike potrebe po delovni sili. Do leta 1961, ko je bil tretji povojni popis, se je podeželsko prebivalstvo Slovenije zmanjšalo za 200.000 ljudi. Beg iz vasi in stalno naseljevanje v mestih pa sta bila počasnejša od bega z zemlje in spreminjanja kmeta v delavca. Velik del zaposlenih v tovarnah je še vedno živel na vasi. Mesta niso zmogla zagotoviti zadostnega števila stanovanj. Tako je leta 1953 živelo na vasi dve tretjini zaposlenih v neagrarnih panogah. Razvila so se tudi mešana kmečka gospodinjstva, katerih glavni vir zaslužka je bila neagrarna proizvodnja [Balkovec in sod., 1996: 192].

Proces urbanizacije na podeželju

Razvoj urbanizacije je ugodno učinkoval na ljudi, predvsem s stališča izboljšave kvalitete bivanja (izboljšane higiensko-zdravstvene razmere). Ko govorimo o ponovnem povratku na

podeželje, o begu pred mestnim kaosom in hitrostjo bivanja, se moramo hkrati zavedati, da je mestno življenje za človeka na splošno bogatejše. S pomočjo komunikacijske in informacijske tehnologije se izenačujejo možnosti po hitrem dostopu do informacij med urbanim in ruralnim. Organizacija dela v bivalnem okolju predstavlja v širšem merilu tudi organizacijo novih vsebin v monofunkcionalnih stanovanjskih območjih [Čok, 2004: 87]. "Vendar pozitivne strani urbanega načina življenja hkrati vplivajo na povečanje negativnih, ki se izražajo v pretirani tekmovalnosti, boju za socialni status, preplavljanju z dražljaji raznih (akustičnih, optičnih, električnih itd.) vrst, stopnjevanju pozornosti ob hitrosti strojev pri delu in prometnih sredstvih na cesti, celo pri razvedrilu v kinu in športu ipd." [Trstenjak, 1984: 172.]

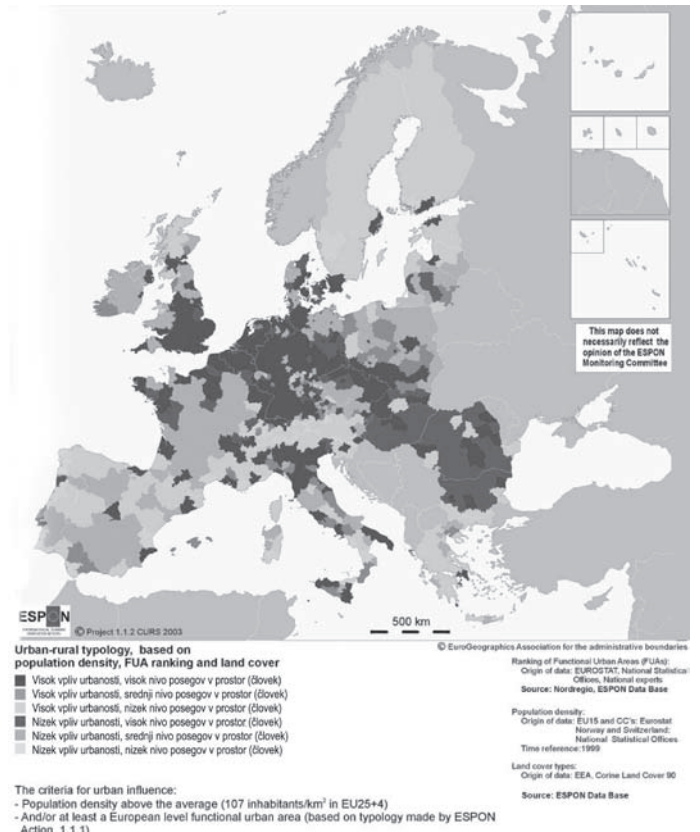
Pri raziskovanju podeželja in delovanja poselitvene strukture v izvenmestnem prostoru je zelo pomembno razumevanje nasprotja med mestom in podeželjem, kjer ima posebno vlogo poznavanje procesa urbanizacije. Ob preučevanju strokovne literature in ob analizah poselitvenih tokov, ki pomagajo razumeti smeri demografskih gibanj in z njimi urbanizacijo na naših tleh, ugotavljamo, da s pojmom urbanizacija ne zaobsežemo samo rasti mest in mestnih naselij, ampak tudi praznjenje naselbin v odročnih območjih. Mesta predstavljajo večje ali manjše aglomeracije prebivalstva. V njih je zelo gosta, stalno in dobro

organizirana naseljenost, v gospodarstvu v glavnem neodvisna od lastnega zemljišča, pač pa v rednih aktivnih odnosih z zunanjim svetom, brez katerih ne bi bil mogoč obstoj in razvoj mestne industrije, obrti, trgovine in drugih dejavnosti in s tem mestni obstanek nasploh. Mesto ima torej naslednje lastnosti: nakopičenost večjega števila prebivalstva, neodvisnost od kmetijske dejavnosti, številne neagrarne dejavnosti in stiki z bližnjo in širšo okolico. Včasih označimo urbani proces kot naraščanje števila prebivalstva, ne glede na to, ali živi v mestu, ki je udeleženo v takem načinu življenja, mišljenja in obliki aktivnosti. Na splošno lahko rečemo, da je urbanizacija posledica prehoda prebivalstva iz primarnih v terciarne dejavnosti in s tem povezanimi selitvami iz podeželja v mesta.

Vrišer [1978] je že zelo zgoraj opozarjal na dilemo, "/ .../ ali naj bo naša pokrajina v prihodnje še vedno deljena na mesto in podeželje ali pa naj bi bilo to nekaj kvalitetno novega". Vedno bolj se je uveljavljala opredelitev prostora, ki je slonela na prepoznavanju in vključevanju vseh prostorskih naselbinskih enot: ni več ostrih meja, ampak je prehod postopen, to pa hkrati ne pomeni razlik v stopnji opremljenosti, temveč le razlike v okolju (bivanju). Z vidika prostorske razmejitve mest (urbano) in podeželja (ruralno) je vprašanje, kako majhna mora biti naselbina, da ne deluje kot urbani sistem. Vendar v tem iskanju razčlenitve prostora na strogo ločena območja srečamo nemalo problemov, npr. če je naselbina majhna in z majhnim številom prebivalstva – kam spada, če se njeni prebivalci ne ukvarjajo več s kmetijstvom? Splošno ogrožje lahko izoblikujemo na nacionalnem nivoju kot tudi na nivoju krajine (regije), vendar na nivoju naselbine številčni podatki variirajo in nam prikazujejo stanje v prostoru, kjer skoraj ni več popolnoma ruralnih naselbin. V tem smislu se za podeželski prostor uporablja termin urbanoruralni kontinuum, ki se ozira predvsem na mešane dejavnosti prebivalstva ter na njihovo vsakodnevno mobilnost v prostoru, kjer je glavni dejavnik stopnja urbaniziranosti (kot demografski, socioekonomski ali vedenjski fenomen), glavni kriterij pa je ločevanje med urbanimi in ruralnimi značilnostmi. S tem se izognemo umetni razmejitvi, v katero nas sili vse bolj naraščajoča uporaba urbane statistike.

OECD -jev program razvoja podeželja je ruralnost opredelil kot ozemeljski ali prostorski koncept, ki ni omejen na katerokoli vrsto rabe zemljišč, stopnjo ekonomskega razvoja ali na katerikoli ekonomski koncept. Ločuje tri tipe podeželskih območij na osnovi njihovega mesta v ekonomski geografiji [OECD, 2006]: ekonomsko integrirana podeželska območja, vmesna podeželska območja ter oddaljena (odročna) podeželska območja.

Ruralni vzorci so navidezno enostavnejši od urbanih, vendar predstavljajo v današnjem času (prepletanje z urbano dejavnostjo in mešana struktura prebivalstva) bolj kompleksno sliko, ki je odvisna od posebnosti lokacije in prebivajočih. V tem smislu lahko vidimo sodobni zaselek kot obliko preteklosti, dopolnjeno z novo vsebino v povezavi s širnim svetom. Kompleksnost teh vzorcev je skrita prav v odnosu do okoliškega zemljišča: večina

Slika 01: Urbano-ruralna tipologija – osnovana na gostoti prebivalstva, FUA klasifikaciji [funkcionalna urbana območja, ESPON 3.1, 2006: 28–29] in rabi zemljišč [EPSON 1.1.2, 2006: 29].

Figure 01: Urban-rural typology – based on population density, according to the FUA classification [functional urban areas, ESPON 3.1, 2006: 28–29] and land use [EPSON 1.1.2, 2006: 29].

ljudi deluje na dveh nasprotujočih si polih – dopoldanska umska dejavnost ter popoldansko fizično aktivno delo, ki predstavlja delo na zemlji. Odnos do dejavnosti prebivalcev ni vezan na vzorec in njegovo obliko, ker slednja izhajata iz preteklosti, ko je bila zasnova vezana na dejavnost ob stalni nastanitvi oz. izgradnji vzorca v prostoru.

Opredelitev tipologije naselja glede na njihov odnos do agrarnega prostora in glede na delež kmečkega prebivalstva
Najizrazitejša značilnost slovenske poselitve je nesorazmerno veliko število naselij in zaselkov v razmerju do števila prebivalcev in površine države. / .../ v Sloveniji v urbanem omrežju prevladujejo majhna naselja, ki v SPRS (2004) niti niso opredeljena, saj predstavljajo središča lokalnega pomena [Zavodnik Lamovšek, Drobne, Žaucer, 2008: 283]. Pri tem velja izpostaviti, da so občine v Sloveniji izredno majhne in občinska središča niso glavni oskrbovalni center (delavna mesta, trg ipd.), kar bo v prihodnje najverjetneje povzročilo nekoliko zmede v udejanjanju trajnostnih načel prostorskega razvoja [Lisec, Prosen, 2008: 770].

Ključna razlika med velikimi, majhnimi in manjšimi naselji, je razen razlike v njihovi velikosti, načeloma izražena tudi v

obsegu kompleksnih funkcij in vlogi, ki jo ima naselje v sistemu poselitve [SPRS, 2004]. Manjša naselja, ki imajo pomembno vlogo pri oblikovanju družbene in prostorske identitete so:

- najštevilnejši nosilci vizualne in strukturne krajinske identitete,
- predstavljajo večino naselij v podeželskem prostoru,
- oblikujejo posebno arhitekturno in urbanistično ambientalnost,
- soustvarjajo kompleksen agrarni, turistični in rekreacijski prostorski preplet,
- predstavljajo mikrogenerični gospodarski stroj velikega dela slovenskega podeželja, ki bo tudi v bodoče temeljil na principu ekonomske in socialne samooskrbe.

Manjša naselja ni mogoče opredeliti z enostavnimi, numeričnimi demografskimi indikatorji. Takšna enostavna, statistična definicija bi sicer ustrezala uporabni klasifikaciji (npr. sistem Rank-size rule, ki vrednostno definira odnos med številom prebivalstva in velikostjo naselbine: velikost naselbine je v inverznem razmerju z razredom oziroma stopnjo, kateri pripada; formula: $P_n = P_1/n$ [Fikfak, 2008]) primerni za izdelavo razvojnih prostorsko-planskih dokumentov, vendar pa s takšnim poenostavljenim pristopom ni mogoče zajeti vseh ostalih strukturnih kriterijev, ki uvrščajo manjša naselja v posamezne razvojne kategorije.

Pri definiciji manjših naselij moramo upoštevati različne kriterije, ki omogočajo opredelitev naselja na podlagi njihovih primarnih fizičnih in funkcijskih karakteristik. Če izhajamo iz predpostavke, da manjša naselja načeloma ne vsebujejo centralnih oskrbnih dejavnosti in nimajo središčnega pomena, je njihova vloga kljub temu pomembna zaradi širših razvojnih in krajinskih vidikov. Pojem "manjše" je težko opredeljiv in sam po sebi ne predstavlja določitenega merila po katerem bi lahko definirali njegovo velikost, razen v odnosu do sosednjega (to naselje je manjše od sosednjega). Pojem "manjše" tudi ne vključuje ali izključuje pomena podeželsko, urbano, ruralno ali turistično. Torej je temeljnega pomena pri definiranju pojma "manjša naselja" odnos med naselji oz. omrežje sistema poselitve. Manjša naselja (oz. naselja brez središčnega pomena), so vsa ostala naselja, ki nimajo večjega vpliva na svoje gravitacijsko zaledje oziroma ne zagotavljajo pomembne oskrbe storitev, dejavnosti in izobraževanja. [Gabrijelčič, 2005: 34-35].

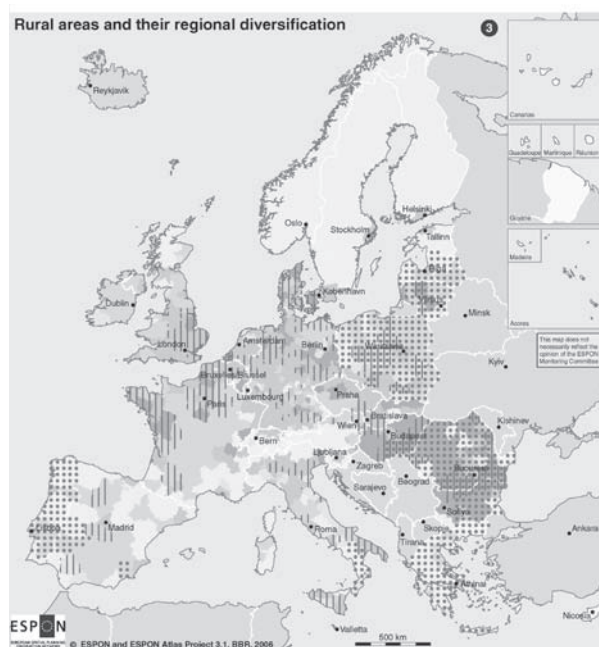
Če izhajamo iz predpostavke, da manjša naselja ne vsebujejo centralnih oskrbnih dejavnosti in nimajo središčnega pomena, je njihova vloga kljub temu pomembna zaradi širših razvojnih in krajinskih vidikov. V prostoru Slovenije obsegajo večinski del poselitve (glej slika 4, 5, kjer so definirana vsa naselja s središčnim pomenom; manjša naselja so vsa ostala, ki niso evidentirana).

Manjša naselja torej lahko opredelimo z naslednjimi kriteriji (aplicirani na prostor Slovenije):

- so vsa ostala naselja, ki nimajo večjega vpliva na svoje gravitacijsko zaledje oziroma ne zagotavljajo pomembnih

oskrbnih storitev, dejavnosti in izobraževanja,

- so podeželska naselja (urbanizirana in pol-urbanizirana podeželska naselja; "urbano" kot način bivanja in ne kot znak "mestnosti"), vasi, zaselki, turistična naselja, območja počitniških hiš
- so tista naselja, ki trenutno nimajo razvitih kompleksnih funkcij in v SPRO niso opredeljena kot naselja z izrazitim širitvenim potencialom,
- so tista naselja, ki v sistemu poselitve nimajo bistvenega središčnega oz. upravnega pomena
- so načeloma manjša od 500 oz. 1000 prebivalcev,
- so tista naselja, kjer se vsaj 10 % prebivalstva aktivno ukvarja s kmetijsko dejavnostjo kot družinska delovna sila in/ali kot zaposleni na družinskih kmetijah,
- so načeloma značilna po eni pretežni funkcijski in posledično strukturni karakteristiki, ki je pretežno agrarna ali neagrarna (bivalna, turistična, itd.).

Slika 02: Ruralna območja in njihova regionalna raznolikost [ESPON 3.1, 2006: 33].

Figure 02: Rural areas and their regional diversity [ESPON 3.1, 2006: 33].

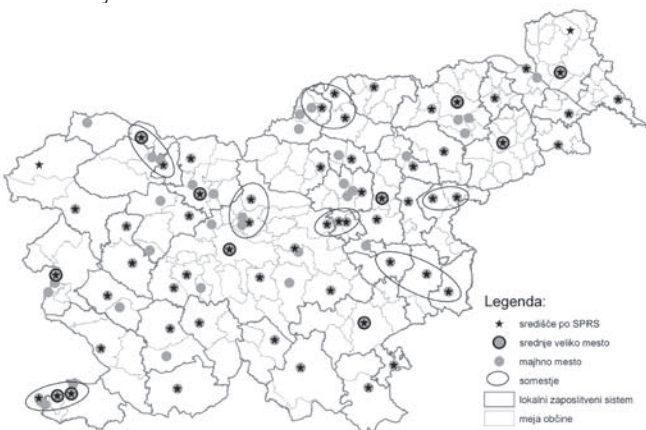
Med izrazito agrarnim in izrazito bivalnim tipom naselij obstajajo številne "vmesne" razvojne stopnje. Kot smo že uvodoma ugotovili, ločimo med naselji, ki imajo še izrazito agrarno funkcijo in naselji brez kmečkega prebivalstva ali pa je kmečko prebivalstvo v manjšini: opredelitev dveh tipov manjših naselij - agrarna in neagrarna [Gabrijelčič, 2005 in Gabrijelčič et. al. 2005]. Na sliki 2 [ESPON 3.1, 2006: 33] je jasno razvidno, da je po klasifikaciji urbano-ruralne tipologije (stanje v prostoru) osrednji del označen kot območje z velikim deležem urbanosti, prav tako tudi severovzhodni del Slovenije. Zahodni in južni del Slovenije pa spadata v območje nizkega vpliva urbanosti. Glede na tipologijo razvojnih regij v Sloveniji (slika 3), ki izhaja iz prostorskih scenarijev

(kohezijsko-orientirani in trend scenarij, predvidevanja do leta 2030) definiranih glede na raziskave Evropske unije [Scenarios on the territorial future of Europe, ESPON 3.2, 2007] se bo spreminjal tudi njihov značaj "agrarnosti". V območjih, ki so predvidena kot območja metropolitanske rasti in kot funkcionalna urbana območja, se bo delež urbanosti v naseljih (znotraj grajene strukture) večal, agrarnost pa bo postopoma izginjala. Vendar se ta delež urbanosti, v krajinah z intenzivno izrabo kmetijskih površin, ne bo spreminjal na način velikih širitve naselij na kmetijske površine, temveč kot notranja prestrukturiranost naselja. Obsežnejše širitve naj bi se odvijale v naseljih, ki niso del intenzivne kmetijske krajine.

Tipi razvojnih regij v Sloveniji

Slika 03: Tipologija razvojnih regij v Sloveniji [Zavodnik Lamovšek, 2007: 60].
Figure 03: Typology of development regions in Slovenia [Zavodnik Lamovšek, 2007: 60]

Slika 04: Sintezni prikaz in primerjava rezultatov raziskave z opredelitvijo urbanih središč v SPRS (2004) ter lokalnimi zaposlitvenimi sistemi (RePUS, 2007) [Zavodnik Lamovšek, Drobne, Žaucer, 2008: 282].
Figure 04: Synthetic presentation and comparison of investigation results with the definition of urban centres in SPRS (2004) and local employment systems (RePUS, 2007) [Zavodnik Lamovšek, Drobne, Žaucer, 2008: 282].

Neagrarna manjša naselja

Podrobnejša pravila pri urejanju manjših naselij so različna glede na tipološko razvrstitev: agrarno ali neagrarno naselje. Pri

agrarnem naselju so pravila v večjem obsegu podrejena zahtevam agrarne funkcije oziroma zahtevam sodobne agrarne tehnologije. Neagrarna naselja pa naj se urejajo kot sodobna bivalno kvalitetna naselja z urejenimi javnimi površinami in območji za bogatenje prostočasnih dejavnosti. V nadaljevanju so naštet samo nekatera merila za urejanje manjših neagrarnih naselij:

- Pri načrtovanju poselitve manjših naselij so v okviru prilagajanja osnovnim sestavinam prostora dopustne tudi nove (netradicionalne) zasnove (npr. nova turistična naselja).
- V manjših naseljih se načeloma ne vzpodbuja razvoj kompleksnih (centralnih) dejavnosti.
- Gospodarske potrebe so prvenstveno neagrarnega značaja.
- V sožitju funkcij imajo urbane funkcije prednost pred kmetijskimi funkcijami (znotraj grajene strukture naselja).
- Gradnja objektov na prostih zazidljivih zemljiščih znotraj naselij ni primerna za širjenje kmečkih gospodarstev.
- Površine namenjene zazidavi se zgoščajo do stopnje, ki je odvisna od prevladujoče usmeritve naselja (bivalna, turistična itd.) in tipologije zazidave.
- Pri opredelitvi namena, vrste in ciljev prenove naselja in širšega prostora je potrebno upoštevati njihovo osnovno tipologijo (neagrarno naselje), ki temelji na pretežni rabi okoliškega prostora oz. odnosu naselja s krajino (kot del intenzivne kmetijske krajine ali ne).
- Pri zaokroževanju se teži k oblikovanju čim manjšega števila prostorskih enot oziroma logičnih funkcionalnih celot.
- Vzpostavljane zelenega sistema temelji tudi na zasnovi kmetijskih površin (pri neagrarnih naseljih, ki so del krajine intenzivno obdelanih zemljišč), v vsakem primeru pa se vzpostavlja sistem urejanja kot del krajine (gozdnatih površin ali kot del naravne krajine).
- Regulacijska linija je pri manjših naseljih pomembna zaradi oblikovanja roba naselja. Z njo je možno regulirati: izrazitost roba naselja (jasno izražen rob, neizražen rob), strukturo (grajena, naravna – vegetacija), prehod naselja v okoliške obdelovalne površine (grajena struktura, vegetacija, sadovnjaki, stegnjeni kozolci, kamniti zidovi, strehe z enotno orientacijo), meje zazidljivih zemljišč, ograjevanje, vrste objektov, orientacije objektov, stavbne mase, višino, kritino, zasaditve.
- Varovane robove naselij je treba definirati tako, da preko njih ni dopustna novogradnja objektov.
- Zaradi specifične tipologije zazidave in pretežno majhnega števila objektov, je pri opredelitvi velikosti in oblikovanja objektov v manjših naseljih, potrebno natančno določevanje za posamezne tipe: stanovanjske objekte, gospodarske objekte (agrarni, obrtni idr.), enostavne objekte, trgovine in servise, objekte družbene infrastrukture in ostale objekte.
- Uporaba tradicionalnih materialov in barv je priporočljiva oz. obvezna v naseljih z ohranjeno urbano in ruralno naselbinsko dediščino oz. naseljih z ohranjenimi elementi arhitekturne dediščine.
- Pri zasnovi arhitekturnih elementov na pročeljih stavb je pomembno, da so opredeljeni predvsem v primeru sooblikovanja fasade javnega prostora.
- Velike stavbne mase (gospodarska poslopja, delavnice) zasnovane/členjene tako, da ne pretirano izstopajo iz konteksta

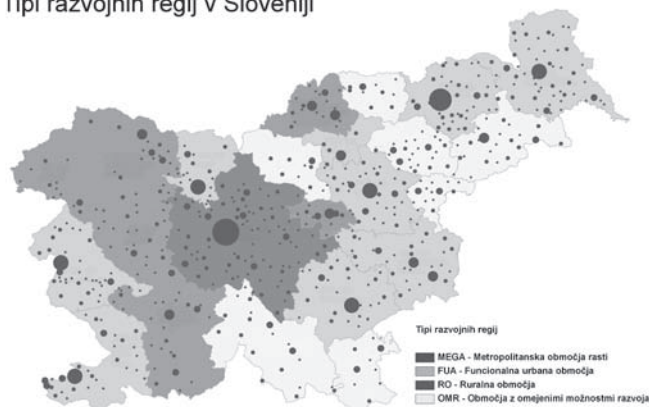
prostora in rušijo obstoječe silhuete naselja.

- Pri naseljih z ohranjeno tradicionalno obliko se pri oblikovanju streh teži k skladni in celostni podobi.
- Parcelacija v manjših naseljih načeloma izhaja iz tradicionalne členitve kmetijskih zemljišč, ki ji sledijo tudi stavbna zemljišča, obstoječe "tradicionalne podeželske" oblike parcel so: grude (značilne za gručasta naselja), proge, dolge proge (značilne za vrstne vasi kjer parcela prehaja v polje), kratke proge (značilne za ulična naselja) in novodobne kvadratne oblike, ki so nastale s razparceliranjem nekdanjih prog. Pri oblikovanju nove parcelacije se lahko izhaja iz obstoječe strukture ali se oblikuje novo zasnovi, ki ustreza potrebam načrtovanih objektov.
- Značilne tradicionalne posebnosti v manjših naseljih so: tradicionalni simbolni elementi na javnih površinah (drevesa, obeliski, križi, korita itd.), neenotna širina voznih površin, meja med javnim in zasebnim ni jasno čitljiva, lokalni materiali tlakovanja javnih površin.
- Dimenzioniranje trgov in ulic je prilagojeno potrebam avtomobilskega prometa in bivalne oskrbe.
- Oblikovanje urbane opreme, uporaba materialov in koncept tlakovanja javnih površin naj izraža bivalne in druge, pretežno neagrarne (turistične, športno-rekreacijske ipd.) karakteristike naselja; površine za mirujoči promet lahko v manjših naseljih služijo širši uporabi (trajna parkirišča, obračališča itd.)
- V turističnih naseljih je zaradi občasne povečanega obiska potrebno opredeliti ustrezne površine za mirujoči potniški promet (avtobusi), ki sicer presegajo dnevne potrebe prebivalcev

Primer urejanja manjšega neagrarnega naselja (Predstruge, Dobrepolje).

Naselje Predstruge se nahaja ob regionalni cesti Velike Lašče (Rašica) – Videm, na robu Dobrepolske doline. Naselje po tipologiji uvrščamo med manjša neagrarna naselja (slika 6). Na tem območju je bila predvidena večja širitev: je edino naselje, ki v gravitacijskem območju občinskega središča, ne spada v območje krajine intenzivne kmetijske obdelave.

Tipi razvojnih regij v Sloveniji

Slika 05: Sinteza karta: tipologija razvojnih regij in središča naselja. Manjša naselja so vsa ostala, ki niso evidentirana.

Figure 05: Synthetic map: typology of development regions and hub settlements. All settlements which are not reported are small settlements.

Preglednica 01: Prebivalstvo, gospodinjstva, družine, stavbe in stanovanja, naselja, Slovenija, Popis 2002

Naselje	Prebivalstvo			Gospodinjstva		Družine	Stanovanja		povprečno na stavbo s stanovanj ¹⁾
	skupaj	moški	ženske	skupaj	povprečna velikost		skupaj	na stavbo s stanovanj ¹⁾	
DOBREPOLJE	3544	1749	1795	1132	3,1	926	1184	1350	1,1
Bruhanja vas	117	63	54	40	2,9	34	36	43	1,2
Cesta	262	133	129	80	3,3	71	78	87	1,1
Cetež pri Strugah	58	28	30	17	3,4	15	18	19	1,1
Hočevje	125	63	62	49	2,6	34	85	89	1,1
Kolenča vas	50	23	27	15	3,3	14	22	23	1,1
Kompolje	463	232	231	136	3,4	120	139	159	1,1
Lipa	73	40	33	22	3,3	21	22	26	1,2
Mala vas	142	71	71	42	3,4	38	39	46	1,2
Paka	34	14	20	10	3,4	8	11	11	1,0
Podgora	123	58	65	39	3,2	32	37	43	1,2
Podgorica	71	36	35	23	3,1	19	26	27	1,0
Podpeč	125	60	65	36	3,5	30	35	37	1,1
Podtabor	82	44	38	28	2,9	19	39	43	1,1
Posilve	409	201	208	141	2,8	105	125	155	1,2
Poliskavec	49	25	24	17	2,9	14	16	18	1,1
Predstruge	237	112	125	74	3,2	63	69	83	1,2
Pri Cerkvi - Struge	82	38	44	27	3,0	19	29	32	1,1
Rapljevo	63	36	27	21	3,0	17	28	31	1,1
Tisovec	33	19	14	15	2,2	7	19	20	1,1
Tržič	24	15	9	7	3,4	6	11	12	1,1
Videm	453	221	232	150	3,0	121	129	166	1,3
Vodice	16	9	7	8	2,0	4	20	20	1,0
Zagorica	222	103	119	67	3,3	56	76	80	1,1
Zdenska vas	231	105	126	68	3,4	59	75	80	1,1

Preglednica 01: Prebivalstvo, gospodinjstva, družine, stavbe in stanovanja, naselja, Slovenija, Popis 2002, Občina Dobrepolje (Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002).

Spreadsheet 01: Population, households, families, buildings and dwellings, settlements, Slovenia, Census survey 2002, Dobrepolje Commune (Data source: Statistical Office of the Republic of Slovenia, Population, household and dwelling census 2002).

Preglednica 02: Prebivalstvo po statusu aktivnosti, naselja, Slovenija, popis 2002

Šifra naselja	Ime naselja	Skupaj	Aktivno prebivalstvo	Neaktivni		
				otroci, učenci, dijaki, študenti	upokojenci	drugi neaktivni
000		3544	1536	1014	889	105
001	Bruhanja vas	117	z	30	35	z
002	Cesta	262	124	72	56	10
003	Cetež pri Strugah	58	z	16	16	z
004	Hočevje	125	z	32	37	z
005	Kolenča vas	50	22	17	7	4
006	Kompolje	463	185	150	118	10
007	Lipa	73	32	20	15	6
008	Mala vas	142	55	46	33	8
010	Podgora	123	50	37	32	4
011	Podgorica	71	z	22	21	z
012	Podpeč	125	53	41	26	5
013	Podtabor	82	34	20	24	4
015	Posilve	409	184	106	108	11
017	Predstruge	237	116	76	45	-
018	Pri Cerkvi - Struge	82	z	31	14	z
019	Rapljevo	63	23	14	19	7
023	Videm	453	z	130	116	z
026	Zagorica	222	91	64	59	8
027	Zdenska vas	231	108	59	56	8

Preglednica 02: Prebivalstvo po statusu aktivnosti, naselja, Slovenija, popis 2002, Občina Dobrepolje (Vir podatkov: Statistični urad RS, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002).

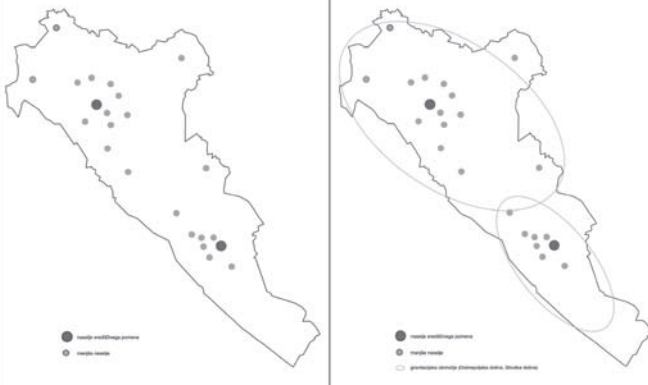
Spreadsheet 02: Persons by status in employment, settlements, Slovenia, Census survey 2002, Dobrepolje Commune (Data source: Statistical Office of the Republic of Slovenia, Population, household and dwelling census 2002)

Preglednica 03: Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnosti, naselja, Slovenija, popis 2002

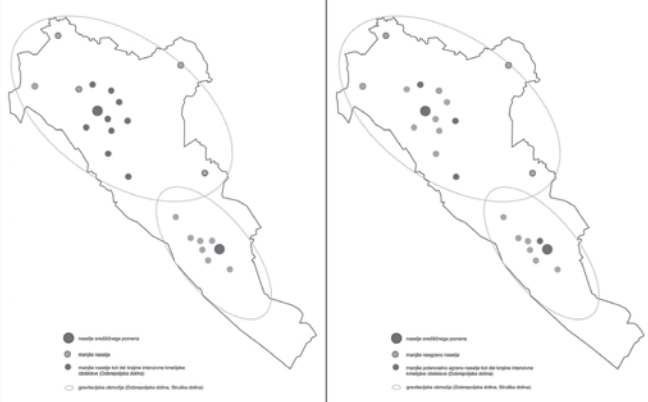
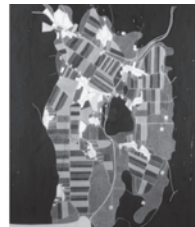
Šifra naselja	Ime naselja	Skupaj	Skupine dejavnosti			
			kmetijske	nekmetijske	storitvene	neznano
000		1414	45	570	743	56
001	Bruhanja vas	44	z	z	z	z
002	Cesta	117	5	53	52	7
003	Cetež pri Strugah	z	-	7	11	z
004	Hočevje	49	z	z	26	z
005	Kolenča vas	z	z	6	12	z
006	Kompolje	170	4	73	90	3
007	Lipa	29	4	5	20	-
008	Mala vas	49	z	z	26	z
010	Podgora	46	z	z	20	z
011	Podgorica	z	z	8	17	-
012	Podpeč	49	3	19	23	4
013	Podtabor	32	z	z	16	-
015	Posilve	167	3	61	97	6
017	Predstruge	108	-	z	52	z
018	Pri Cerkvi - Struge	34	-	z	23	z
019	Rapljevo	z	z	5	14	z
023	Videm	189	6	73	102	8
026	Zagorica	87	4	37	38	8
027	Zdenska vas	98	3	32	58	5

Preglednica 03: Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnosti, naselja, Slovenija, popis 2002, Občina Dobrepolje (Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj).

Spreadsheet 03: Persons in employment by sectors of activity, settlements, Slovenia, Census survey 2002, Dobrepolje Commune (Data source: Statistical Office of the Republic of Slovenia, Population, household and dwelling census 2002).

Koncept ureditve celotnega kmetijskega rajona Dobrepoljske doline (slika desno, arhiv: Gabrijelčič, 1994). Za celotno območje je bil izdelan predlog kompleksne melioracije, ki obsega vzpostavitev nove parcelacije, novih oblik vaških območij, novega sistema javnih in poljskih poti itd. V okviru ureditvenega načrta so bile ponujene nove možnosti za razvoj nekmetskih dejavnosti in nove rekreacijske površine.

Slika 06: Občina Dobrepolje (kot vzorčni model definiranja tipologije manjših naselij; glej slika 05 in preglednice v nadaljevanju; * opredelitev manjših naselij glede na tipologijo razvojnih regij, pretežno rabo prostora, prebivalstvo, dejavnosti in migracije).

Figure 06: Dobrepolje Commune (as a sample model of the typological classification of small settlements; see Figure 05 and spreadsheets which follow; * classification of small settlements with respect to the typology of development regions, prevailing land uses, population, activities and migrations).

Preglednica 04: Stavbe s stanovanji po letu zgraditve, naselja, Popis 2002

Šifra naselja	Občina Naselje	Stavbe s stanovanji skupaj	do 1918	1919 - 1945	1946 - 1960	1961 - 1970	1971 - 1980	1981 - 1990	1991+*	
DOBREPOLJE			1184	336	113	70	79	218	254	114
002	Cesta	75	17	10	7	8	13	13	10	
004	Hočevje	85	12	z	z	z	27	25	16	
006	Kompolje	139	34	17	11	8	27	33	9	
015	Ponkve	125	40	13	z	z	25	28	13	
017	Predstruge	69	12	z	z	z	12	9	5	
023	Videm	129	19	14	13	10	33	28	12	
026	Zagorica	76	34	13	z	z	z	14	6	
027	Zdemska vas	75	31	z	6	7	z	10	5	

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.

Preglednica 04: Stavbe s stanovanji po letu zgraditve, naselja, Popis 2002, Občina Dobrepolje (Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002).

Spreadsheet 04: Buildings with dwellings by year of construction, settlements, Census survey 2002, Dobrepolje Commune (Data source: Statistical Office of the Republic of Slovenia, Population, household and dwelling census 2002).

Preglednica 05: Delovno aktivno prebivalstvo in dnevni migranti po kraju prebivališča in kraju dela v Sloveniji, naselja, Slovenija, popis 2002

Šifra naselja	Ime naselja prebivališča	Skupaj	Delovno aktivno prebivalstvo po kraju dela v Sloveniji				Dnevni migranti po kraju dela		
			naselje prebivališča	drugo naselje v iste statistične regije	druga občina iste statistične regije	druga občina iste statistične regije			
000		1409	265	289	803	52	1115	287	780
001	Buhanja vas	44	z	12	23	z	36	z	23
002	Cesta	115	z	34	60	z	84	z	59
003	Cetež pri Strugah	z	-	6	12	z	19	z	12
004	Hočevje	49	z	z	36	z	45	z	34
005	Kolenda vas	z	z	3	4	z	z	z	10
006	Kompolje	170	24	43	93	10	142	43	91
007	Lipa	29	6	5	15	3	22	5	14
008	Mala vas	49	z	18	27	z	47	z	27
010	Podgora	46	z	z	25	z	42	18	24
011	Podgorica	26	4	6	16	z	22	6	16
012	Podpeč	48	9	14	19	6	37	12	19
013	Postabor	32	8	6	14	4	23	6	13
015	Ponkve	166	52	14	96	4	111	14	93
017	Predstruge	108	40	10	54	4	67	10	54
018	Pri Cerkvi - Struge	34	6	11	17	-	25	11	14
019	Rapjevo	22	-	4	15	3	21	4	14
023	Videm	188	39	23	122	4	148	23	121
026	Zagorica	87	z	20	51	z	68	z	47
027	Zdemska vas	98	z	17	62	z	80	z	61

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.

Preglednica 05: Delovno aktivno prebivalstvo in dnevni migranti po kraju prebivališča in kraju dela v Sloveniji, naselja, Slovenija, popis 2002, Občina Dobrepolje (Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002).

Spreadsheet 05: Persons in employment and daily commuters by residence and place of work in Slovenia, settlements, Slovenia, Census survey 2002, Dobrepolje Commune (Data source: Statistical Office of the Republic of Slovenia, Population, household and dwelling census 2002).

Prometna povezava deli naselje na dva dela: na spalni del naselja z enodružinskimi hišami ter na južni del, kjer je kamnolom. Tretja poteza, ki deli prostor še nadalje, pa je železnica (smer Ljubljana – Ribnica): razdelitev stanovanjskega predela na severni del, kjer prevladuje razpršena struktura novejših stanovanjskih objektov, ter na južni del starejših objektov (in tovarna Iskra) ob lokalni cesti in železnici v smeri Zdemske vasi z občestno zasnovano. Območje naj nudi tisto kvaliteto bivanja, ki je značilna hkrati za podeželski prostor (bivanje v zelenju) ter za urbani način bivanja (standard objektov ter urejena infrastruktura in javni program). Območje se likovno organizira na način organske rasti, v smislu preoblikovanja stavbnega vzorca, ki se razvija v kombinaciji urbanih kvalitete in podeželskim tipom (enodružinska hiša na sredini parcele) v nov vzorec. Le-ta ima značilnosti samoorganizacije in urejanja v smislu povpraševanja v trenutku. Osnova za ta tip fleksibilne strukture pa mora iti dobra in stabilna infrastrukturna mreža. Nekatere značilnosti urejanja manjšega neagrarnega naselja

Predstruge:

- Infrastruktura (prometna mreža in mreža vseh komunalnih napeljav) je edini dejavnik novega zazidalnega načrta, ki je v prostoru stalen in točno določen.

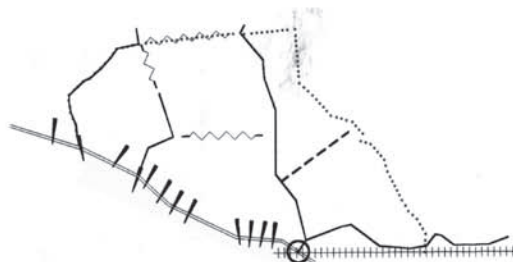
- Nova mreža mora predvsem uskladiti potrebe po boljši pretočnosti območja znotraj obstoječe strukture in le-to nadgraditi z novimi elementi in smermi, ki povežejo celoto v dobro homogeno pretočno (avto, pešec, kolesar,...) območje, ki ima možnosti nadgradnje.
- Območje ni zaključena celota, ki nima možnosti nadaljevanja, temveč sistem, ki odgovarja trenutnim potrebam po gradnji.
- Odvisno od vseh dejavnikov se bo spreminjal tudi sistem parcelacije (fleksibilnost z možnostjo spreminjanja) kot tudi

postavitev objektov in njih dimenzija na parcelo in od vsega tega odvisna tudi nova tipologija objektov ter sploh gradnje v prostoru, ki upošteva logiko tehnologije in oblikovanje z novimi materiali.

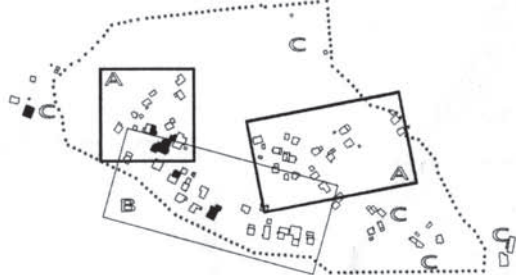
- Pomembno je, da se na območju zazidave razvije raster parcelacije te oblike, da je možna njegoova fleksibilnost prilaganja trenutnim potrebam.
- Sistem parcelacije je razvit na mrežnem sistemu, ki se prilagaja infrastrukturi.

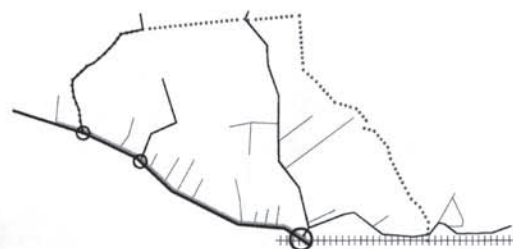
GEODETSKI POSNETEK CELOTNEGA OBMOČJA

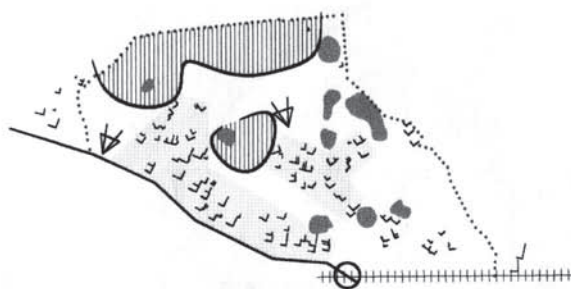
ANALIZA PROBLEMOV

MORFOLOŠKA ANALIZA OBRAVNAVANEGA OBMOČJA

ANALIZA PROMETNE STRUKTURE

VIZUALNA ANALIZA OBMOČJA

ANALIZA PROSTORSKIH IZHODIŠČ ZA UREJANJE OBRAVNAVANEGA OBMOČJA

OSNUTEK UREDITVE

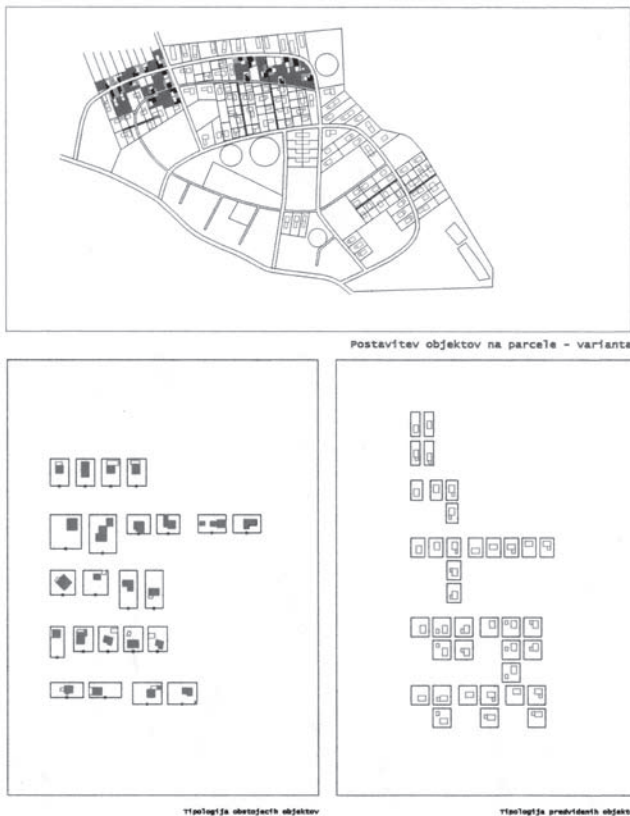

UREDITEV PROMETA, UREDITEV ZELENIH POVRŠIN

Slika 07: Primer manjšega neagrarnega (urbanega) naselja na podeželju – naselje Predstruge (občina Dobropolje).

Figure 07: Example of a small non-agrarian (urban) settlement in the countryside – Predstruge settlement (Dobropolje Commune).

- V te namene je razvita minimalna dimenzija površine ene parcele: 400 m² in iz nje izhajajoče možne kombinacije.
- Če ima uporabnik prostora željo po večji parceli, kupi tri enote (max. dimenzija). Na ta način se omogoča določena potreba po raznolikosti v prostoru. Minimalne in maksimalne dimenzije bodo jasno opredeljene v poglavju osnutka ureditve in odloku dokumenta.
- Pri predlaganemu sistemu parcelacije je potrebno upoštevati urejanje dovozne poti iz lokalne ceste na večje število enot. V tem primeru je cesta speljana po robu parcel in iz nje so speljani dovozi na dvorišča posameznih objektov.
- Urbanistične predpostavke, ki so vplivale na definicijo oblike parcele in fleksibilnost postavitve objekta na njo so bile naslednje: faktor izrabe tal, izrabe zemljišča, proste površine, pogoji o nagnjenosti zemljišča, o osončenosti in minimalni razdalji med dvema objektoma, pogoji odnosa med geografsko širino, številom etaž in izrabo zemljišča,...
- Oblikovanje volumna je dimenzijsko omejeno in sicer: objekt dim. 10,00m x 7,00m tlorisne površine na parceli 400m². Od zgoraj navedenih dejavnikov fleksibilnosti je odvisna njegova spremenljivost (združevanje enot,...).
- Obstoječa struktura objektov je zelo raznolika, zato ni namen naloge v predpisovanju točnih elementov, temveč v definiranju priporočil.

Slika 08: Predlagana fleksibilnost parcelacije. Pomembno je, da se na novem območju zazidave razvije raster parcelacije te oblike, da je možna njegova fleksibilnost prilagajanja trenutnim potrebam.

Figure 08: Suggested flexibility of parceling. It is important for the new building area that a parceling grid fitting its shape be made, so that flexible adaptations to actual needs are made possible.

Novi pomen in vloga bivalnega objekta (hiše)

Tradicionalna slovenska kmečka hiša ni bila nikoli v preteklosti samostojen, neodvisen objekt, ampak vedno del celote, kompleksa sestavljenih, dopolnilnih, prepletajočih se objektov in elementov, ki so tvorili prostorsko zaključeno gospodarsko-bivalno celoto, in sicer: stanovanjska hiša, gospodarska poslopja, drvarnice, okrog dvorišč vrtovi, sadovnjaki itd. Stanovanjska hiša (gradnja po letu 1970), ki jo še danes popularno imenujemo "transformator", je rezultat številnih vplivov. Na eni strani je iskala vzor v tipu primestne enodružinske vile (z balkoni, stopnišči, ograjami itd.), na drugi pa je temeljila na uporabi enostavne, vsakomur obvladljive tehnologije, ki je omogočala gradnjo v lastni režiji. Tovrstne objekte so na podeželju gradili ne glede na funkcionalne potrebe uporabnikov – za kmeta, delavca, obrtnika itd. Pogosto niso več vezani na gospodarska poslopja, dvorišča v pravem pomenu besede ni več. Hkrati se pojavljajo nova spremljajoča poslopja, kot so garaže, drvarnice, delavnice itd. Ta vzorec v veliko primerih že predstavlja prostorsko poselitev. Struktura in njena oblika ter umestitev objekta v prostor niso v nobenem primeru sledili predhodnim tradicionalnim oblikam, vendar so zagotavljali višji notranji bivalni standard, kar je ustrezalo tako kmečkemu kot nekmečkemu prebivalstvu. V bodoče bo potrebno vzpostaviti kvalitetnejše sistemske zasnove, ki bodo slonele na usmeritvah gradbenih, tehničnih in naselbinskih oblikovnih kriterijih, za katere bodo veljala naslednja merila: situacija, privrženost, razvojni prostor, variabilnost, fleksibilnost, rast in redukcija – vse do pojava v krajinski tipiki.

Urbana hiša kot del manjšega neagrarnega naselja

Urbana hiša na podeželju predstavlja predvsem strukturo, ki naj bi bila namenjena nekmečkemu prebivalstvu, vendar tovrstno obliko v preteklosti srečamo tudi med kmečkim prebivalstvom. V preteklosti je pomenila velik poseg v neokrnejno agrarno krajino. Poselitev prostora s tovrstnimi objekti pa je hkrati vnesla višji bivalni standard in nove razvojne možnosti za vse prebivalstvo. To so novi objekti (izgradnja po 1970); danes se ti vzorci bolj ali manj še vedno ponavljajo. Razlike srečamo samo v dodelavi detajlov in uporabi različnih materialov ter raznovrstnih dekorativnih elementov. V zadnjih desetih letih lahko vidimo spremembo v členitvi osnovnega kubusa objekta v še vedno predimenzionirano osnovno obliko z dodanimi razčlenjenimi volumni v obliki prizidkov. V osnovi lahko opredelimo vnos enega novega objekta, ki pomeni preoblikovanje predhodnega naselbinskega vzorca, na dva načina:

- Samostojen objekt na parceli, ki ni povezan z okolico (splošni tip) in ga uporablja nekmečka družina. Bivalni prostori niso v nobeni povezavi z gospodarskimi. Objekt se pojavlja kot točka v prostoru; če ima zunanje spremljevalne prostore (garaža, lope itd.), izoblikuje navidezno gručo, ki ne izhaja iz tradicionalne oblike. Postavljen je na sredino parcele, nima ustvarjene hierarhije prehoda javno – pri-

vatno. Prag prehoda predstavljajo vhodna vrata objekta; v novejših primerih so postavljene ograde (ob cesti), vendar se s tem samo premakne privatna površina objekta vse do roba cestišča. Odnos do odprtega prostora je drugačen, saj zunanji prostor parcele ni definiran; najpomembnejša sta območje parkiranja avtomobilov in dostop, ki velikokrat deli zeleno površino parcele na dva dela. To so elementi obstoječih tovrstnih objektov v manjših naseljih – zgoraj navedena negativna dejstva naj postanejo izhodišča za oblikovanje sodobnih oblik urbanih hiš manjših neagrarnih naseljih.

- Samostojen objekt na parceli, ki je povezan s tradicionalno domačijo; uporablja ga kmečka ali polkmečka družina. To obliko naj bi v prihodnosti (ponekod že danes) nadomestila sodobna ruralna hiša oz. novi obrtni ruralni kompleks na podeželju, ki predstavlja prestrukturiranje domačije ali kateregakoli bivalnega vzorca, ki je v tesni povezavi z agrarnim načinom in bivanjem v manjšem agrarnem naselju.

Zaključek

Vedno znova iščemo pravila in merila, ki bi vplivala na izboljšanje bivalne vrednosti (v objektih in zunaj njih) in kvalitete naselbinskega prostora – socialnega življenja. V tem smislu je pomembneje, da se zavedamo, s katerimi načini posegov se srečujemo, kam so ti prostorsko umeščeni, predvsem pa kaj nam nudi že izgrajeni prostor kot informacija o naselbinski kulturi. Med izrazito agrarnim in izrazito neagrarnim tipom naselij, ki ga določa funkcija naselja in okoliški prostor ter vpetost v sistem poselitve (odvisnost do naselja središčnega pomena), obstajajo številne vmesne razvojne stopnje. Pri načrtovanju in urejanju manjših naselij neagrarnega značaja je pomembna njihova vpetost v krajino in odnos do agrarnega prostora.

Viri in literatura

- Balkovec, B., Bajt, D., Cvirn, J., Drnovšek, M., Godeša, B., Goropevšek, B. idr. (1996). Slovenska kronika XX. Stoletja. Ljubljana: Nova revija.
- Čok, G. (2004). Razvoj regionalnega omrežja gospodarskih con v pogojih sodobne informacijske družbe. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana.
- ESPO 1.1.2 (2005). Urban-rural relations in Europe. Final Report. http://www.espon.eu/mmp/online/website/content/projects/259/649/index_EN.html. Januar, 2009
- ESPO 3.1 (2006). ESPO Atlas. Mapping the structure of the European territory. Bonn: Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung.
- Fikfak, A. (2008): Naselbinska kultura slovenskega podeželja – Goriška brda. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.
- Gabrijelčič, P., Fikfak, A. (1998). Zazidalni načrt za stanovanjsko območje Predstruge in del Ureditvenega načrta Predstruge. Strokovne podlage in osnutek ZN. Sodelavci: Bizjak, G., Bence, G., Mužina, U. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.
- Gabrijelčič, P. (2005): Urejanje manjših naselij glede na stopnjo urbanosti. V: AR, Let. VI, št. 1, str.: 8–13.
- Gabrijelčič, P., Fikfak, A., Čok, G. (2005): Urejanje podeželskih naselij - naselja brez središčnega pomena. Ljubljana: UL, Fakulteta za arhitekturo.
- Lisec, A., Prosen, A. (2008). Celostni pristop k upravljanju zemljišč na podeželju – zemljiški menedžment. V: Geodetski vestnik, Let. 52, št. 4, str.: 758–772.
- OECD (2004). The New Rural Paradigm: Policies and Governance. Paris: OECD Publishing.
- SPRS (2004). Ljubljana, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Direktorat za prostor.
- Vrišer, I. (1978): Regionalno planiranje. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zavodnik Lamovšek, A. (2007). Regionalno prostorsko planiranje v razvitih informacijskih družbah. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Interdisciplinarni podiplomski študij prostorskega in urbanističnega planiranja, Ljubljana.
- Zavodnik Lamovšek, A., Drobne, S., Žaucer, T. (2008). Majhna in srednje velika mesta kot ogrodje policentričnega urbanega razvoja. V: Geodetski vestnik, Let. 52, št. 2, str.: 267–289.
- Trstenjak, A. (1984). Ekološka psihologija: problemi in perspektive. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development.
 - OECD za potrebe svojih raziskav in primerjalnih študij podeželje opredeljuje kot območje, kjer je število prebivalcev manjše od 150 ljudi na km². Ta kriterij velja za Evropo, Severno Ameriko, Avstralijo in Novo Zelandijo, za Japonsko pa je meja precej višja in znaša 500 prebivalcev na km² [OECD 2006:26].
 - SPRS: Strategija prostorskega razvoja Slovenije.
 - Vprašanje je tudi kaj v odnosu grajenega pomeni "majhno" naselje in kaj "manjše" naselje.
 - ESPO: European Spatial Planning Observation Network.
 - Zunanji prostor na podeželju ponuja za preživljanje prostega časa tiste kvalitete, zaradi katerih se prebivalci urbanega okolja velikokrat odločajo za bivanje na podeželju: naravna rekreacija z dopolnilnim kmetovanjem, vrtnarjenje, urejanje zunanjega prostora stanovanjskega objekta itd.